

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในระยะแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เป็นช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้น สังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมมากขึ้น หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และยังคงยึดหลัก “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” รวมทั้งสร้างสมดุลในการพัฒนาที่ต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 - 11 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 : 1) เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจะเกิดขึ้นในอัตราเร่ง สังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งเช่นกัน ประชากรถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ดังนั้น ปัจจัยหลักของการพัฒนาดังกล่าว คือ คน ต้องพัฒนาคนให้มีศักยภาพอันเป็นสากลพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการพัฒนานคนจะยั่งยืนได้ต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556 : 3)

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในทุกด้าน ทั้งทางด้านวิชาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้แต่ละประเทศต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นตัวขับเคลื่อน ส่งผลให้สถานการณ์โลกในปัจจุบันเกิดการแข่งขันกันอย่างสูง ซึ่งการดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศมีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันสังคมโลกในยุคปัจจุบันก็เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนนำไปสู่สถานการณ์ของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา โดยหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาก็คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูผู้สอนเป็นสำคัญ ทำให้ทุกประเทศต้องมีการทบทวนวาระของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการศึกษาอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557 : 1)

รูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอน ดังนั้น ทักษะด้าน ICT จึงมีความสำคัญสำหรับครูในการพัฒนาสื่อการสอนให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนในยุคดิจิทัล รวมถึงใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้กับนักเรียน (การณ สกุลประดิษฐ์. ออนไลน์. 2559) แนวโน้มการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่าง ๆ และบูรณาการการเรียนในห้องเรียนและชีวิตจริง ทำให้การเรียนนั้นมีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะเห็นคุณค่าประโยชน์ คุณค่าการเรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป็นการเตรียมผู้เรียนในการเรียนต่อไปในขั้นสูงขึ้น เกิดการเพิ่มโอกาสในอนาคต การเพิ่มมูลค่า และการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศด้านเศรษฐกิจ (พรทิพย์ ศิริภทราชย์. 2556 : 46-49) สอดคล้องกับ ชีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2559 : 10-11) กล่าวว่า การศึกษาในยุค Thailand 4.0 ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับคนหรือผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ หมายความว่า ในการเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตไปด้วย โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียนต้องสอนให้มี “ความรู้คู่คุณธรรมและมีทักษะในศตวรรษที่ 21” ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนการทำงานเป็นทีม การมีภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลและสารสนเทศ การใช้คอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สืบเนื่องจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา องค์กรหรือสถานศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันทางด้านการศึกษา เพราะ สถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญในสังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นองค์กรที่มีหน้าที่สร้างและพัฒนาบุคคลให้นำความรู้ความสามารถไปพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ และผู้นำหรือผู้ที่มีบทบาทสูงสุดในสถานศึกษา ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำสูงคือคุณแจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องถือว่าตนอยู่ในฐานะตัวแทนแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำยุคใหม่ที่มีทักษะการบริหารงาน เป็นผู้นำทีมแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพ สามารถบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลทั่วทั้งองค์กร สร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม สามารถเชื่อมโยงสภาพปัจจุบันและภาพอนาคต มุ่งพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีศักยภาพที่หลากหลายด้านจึงจะสามารถนำพาองค์กรประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจะประสบ

ความสำเร็จหรือไม่ตัวแปรที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา องค์การจึงจำเป็นจะต้องมีผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่ทันสมัย รู้จักพัฒนาตนเองและหน้าที่การงานที่รับผิดชอบให้ก้าวรุดหน้าทัดเทียมกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของโลก (บุญช่วย สายราม. ออนไลน์. 2559)

การศึกษาเป็นกระบวนการและกลไกอันสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน และบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวก็คือ “ครู” เพราะครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทั้งในเชิงวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งการดำรงตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จึงต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพเช่นกัน ดังที่จักรพรรดิ วิชา (2550 : 18 ; อ้างถึงใน สมหมาย ปะบุตร. 2558 : 12) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมมนุษย์ให้เกิดความเรียบร้อย ก่อให้เกิดการพัฒนาชีวิตที่เจริญก้าวหน้า และมั่นคง ครูจึงถูกมองจากสังคมทั่วไปว่าเป็นผู้กำหนดคุณภาพชีวิตของคนในสังคมประเทศด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องรับหน้าที่พัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นไปตามความมุ่งหมายดังกล่าว หากครูบกพร่องต่อหน้าที่แล้ว การจัดการศึกษาย่อมล้มเหลวอย่างแน่นอน ดังนั้นครูจึงควรมีคุณลักษณะที่ดีคือ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีอุดมการณ์ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพราะคุณภาพของครูย่อมส่งผลให้การศึกษาระดับผลสำเร็จอย่างดีและมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลและส่งเสริมให้ครูประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาได้ คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ควรมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ เพราะในปัจจุบันนี้เป็นยุคปฏิรูปการศึกษาที่เข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำ และผู้ประสานงานในการบริหาร เมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่ชาญฉลาดและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ย่อมส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกิดความรู้สึกละเมียดและมีเจตคติที่ดีต่องานที่ทำ มีความกระตือรือร้น มีความสุขในการทำงาน และขอมอบอุทิศตนเพื่องาน ซึ่งแน่นอนว่าถ้าครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี ผลการปฏิบัติงานย่อมมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ดังที่ สิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ (2556 : 3) ได้กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความสุขของคนทำงาน เป็นเป้าหมายสำคัญของหน่วยงานทุกภาคส่วนที่จะต้องส่งเสริมให้คนทำงานเป็นแรงงานคุณภาพและมีสุขภาพดีทั้งร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหากคนเรามีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีจะสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สามารถปรับปรุงผลผลิตได้โดยมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

การบริหารองค์กรคือการบริหารคน คนเป็นทุนที่สำคัญ องค์กรต้องจัดสรรและเพิ่มมูลค่าของทุนมนุษย์ในองค์กร องค์กรต้องตระหนักและเข้าใจในคุณค่าของคน เชื่อในความสามารถของคน เชื่อว่าคนพัฒนาได้สร้างได้ ความท้าทายคือหาวิธีที่เหมาะสมจะหล่อหลอมคนอย่างไรที่องค์กรปรารถนา สอดคล้องกับความเจริญเติบโตขององค์กร เมื่อคนมีความสุขก็จะยอมนำไปสู่องค์กรแห่งความสุข แต่มนุษย์เรามีความหลากหลายของอารมณ์ หลากหลายของความคิด และมีความหลากหลายของบทบาท ในสังคม องค์กรต้องเรียนรู้คนในองค์กร (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2552 : 5) คุณภาพชีวิตการทำงานจึงมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ เนื่องจากการทำงานถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ และในอนาคตคนเราจำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก ในปัจจุบันคนเราทำงานเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้และตอบสนองความต้องการพื้นฐาน สถานที่ทำงานต้องมีความเหมาะสม คือ ทำให้เกิดความสุข ความมั่นคง หากเกิดความรู้สึกที่ดีต่องาน จะส่งผลดีต่อทั้งตัวบุคคลและองค์กร ดังนั้น ความสุขในการทำงานของคนในองค์กรมีความสำคัญต่อการทำงานและองค์กรอย่างแท้จริง คนทำงานที่มีความสุขนั้นไม่ได้หมายถึงรายได้เป็นสิ่งเดียวที่สำคัญที่สุด ต้องมี “คุณภาพชีวิตการทำงาน” ซึ่งหมายถึง คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับสิ่งแวดล้อมโดยส่วนรวมในการทำงานของบุคคล และเน้นมิติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ รวมทั้งยังครอบคลุมทุกเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมในการทำงาน และสภาพในการทำงาน ตลอดจนควรให้ความสำคัญที่บทบาทการทำงาน ได้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง และสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 50 โรงเรียน มีจำนวนข้าราชการในสังกัดจำนวน 3,869 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18, 2562 : 12) ทิศทางการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา ในปีงบประมาณ 2563 มีเป้าประสงค์ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา มีสมรรถนะทักษะที่เหมาะสม และวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ได้กำหนดกลยุทธ์เชิงนโยบายในการดำเนินงาน โดยนโยบายที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีมาตรการให้พัฒนาคุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษา และมีตัวชี้วัด คือ การที่ครูทุกคนมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะของตนเองให้มีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18, 2562 : 32-33) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 มุ่งเน้นให้มีมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูทุกคนมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะของตนเองให้มีสุขภาวะที่ดี สามารถ

ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นได้จริงกับข้าราชการครูย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้และเกิดการพัฒนารอบด้านอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูที่ดีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่ดีที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นองค์ความรู้ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ข้าราชการครูมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และประสิทธิผลต่อโรงเรียนและผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18
2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นองค์ความรู้สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ข้าราชการครูมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และประสิทธิผลต่อโรงเรียนและผู้เรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ปีการศึกษา 2562 มีจำนวนข้าราชการครูรวมทั้งหมด 3,869 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. 2562 : 12)

2. **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย** คือ ข้าราชการครูจากทุกสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละสถานศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 352 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610 ; อ้างถึงใน วาโร เฟิงส์วัตต์, 2553 : 39-40) ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นและการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. **ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21** มี 5 ด้าน ดังนี้
 - 1.1 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน
 - 1.2 ด้านการมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์
 - 1.3 ด้านการมีทักษะในการสื่อสาร
 - 1.4 ด้านความกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ
 - 1.5 ด้านการสร้างแรงจูงใจ
2. **คุณภาพชีวิตการทำงาน** ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 มี 8 ด้าน ดังนี้
 - 2.1 ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม
 - 2.2 สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องสุขลักษณะและปลอดภัย
 - 2.3 การพัฒนาความสามารถของบุคคล
 - 2.4 ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน
 - 2.5 การบูรณาการทางสังคม
 - 2.6 ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน
 - 2.7 ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน
 - 2.8 การปฏิบัติงานในสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

1. **ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21** หมายถึง ระดับพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการหรือการทำงานที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความพยายาม ทักษะคิของผู้ร่วมงานให้สูงขึ้นกว่าความพยายามที่คาดหวัง โดยใช้กระบวนการที่สอดคล้องกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนในยุคปัจจุบัน เป็นผลให้การปฏิบัติงานเกินความคาดหวัง และพัฒนา

ความสามารถและศักยภาพไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จากทัศนะนักวิชาการ ผู้วิจัยพบว่าภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ

1.1 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกอย่างทั่วถึง ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน มีแนวความคิดในการสร้างทีมงาน สร้างเครือข่าย เพราะทีมงานหรือเครือข่ายเหล่านั้นจะเป็นปัจจัยผลักดันให้การบริหารงานสำเร็จลุล่วงได้อย่างรวดเร็ว โดยที่ผู้นำสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในองค์กรและเครือข่าย สร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีของทีมงานให้เป็น ไปอย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคลากรทำงานออกมาได้ดี และนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพให้กับทีมงาน

1.2 ด้านการมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้นำที่สามารถคิดนอกกรอบของงาน ไปสู่ออนาคต รู้จุดหมายอย่างชัดเจนเพื่อนำตนได้ ทันท่วงที ทันเหตุการณ์ รองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีทักษะการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เคลื่อนไปพร้อมกับสถานการณ์ที่พลิกผันรวดเร็ว และมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ จะให้ถึงจุดหมายให้ได้ โดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคที่เข้ามากระทบ สามารถวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกได้

1.3 ด้านการมีทักษะในการสื่อสาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการสื่อสารทางวาจาอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่พูดไร้สาระหรือพูดซ้ำซากแต่ขาดความจริงใจ สามารถปรับระดับของภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มาเป็นตัวช่วยในการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาและกับสาธารณชน ได้ เห็นความสำคัญของ ICT และมองอนาคตว่า ICT จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำองค์กรสู่ความก้าวหน้า ทันท่วงที ทันเหตุการณ์ มีความพร้อมที่จะสื่อสาร รับฟัง พูดคุย มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

1.4 ด้านความกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่กล้าคิด กล้าทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากเดิม มีแนวทางเป็นของตนเอง มั่นใจในตัวเอง เด็ดเดี่ยว แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องอ่อนน้อม ถ่อมตัวไม่ก้าวร้าว และคำนึงถึงความรู้สึกคนอื่น มีความกล้าหาญและยอมรับความท้าทายในสิ่งใหม่ มองหาโอกาสใหม่ทางการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สามารถตัดสินใจได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะ คิดเชิงวิเคราะห์ และคิดอย่างสร้างสรรค์

1.5 ด้านการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มทดลองใหม่ ๆ ขึ้น โดยไม่มีการตำหนิใคร ให้กำลังใจ เอาใจใส่ และแสดงความขอบคุณในการมีส่วนร่วมของคนทั้งหลายและสร้างวัฒนธรรมการให้รางวัลเมื่อบรรลุเป้าหมาย สามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นความสำคัญและคุณค่าของงานรวมถึงการปฏิบัติงานได้ พฤติกรรมการกระทำของผู้นำกับพวคมีความสอดคล้องกัน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความศรัทธา เชื่อถือ และปฏิบัติตามผู้นำ

2. คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 ที่มีต่อการทำงาน ภายในสภาพแวดล้อมที่สนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้อย่างมีความสุข มี 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม หมายถึง การที่ข้าราชการครูได้รับปัจจัยที่สำคัญ คือ ค่าตอบแทนในลักษณะของเงินเดือน ผลประโยชน์เกื้อกูล สวัสดิการ หรือค่าตอบแทนในลักษณะอื่น ๆ ที่มีความเหมาะสมและเป็นธรรม และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้ครูมีความเป็นอยู่ที่ดีและปฏิบัติงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ

2.2 สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย หมายถึง การที่ข้าราชการครูปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ย่อมส่งผลให้ครูผู้ปฏิบัติงานมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความคล่องตัวในการทำงาน และมีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ล้วนส่งผลต่อดีต่อการปฏิบัติงาน

2.3 การพัฒนาความสามารถของบุคคล หมายถึง การที่ข้าราชการครูได้รับโอกาสจากหน่วยงานในการพัฒนาความรู้ ความสามารถในด้านการปฏิบัติงาน การพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยได้รับการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา เพื่อให้ข้าราชการครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเอง และนำมาใช้พัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน หมายถึง การที่ข้าราชการครูได้รับความก้าวหน้าและความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน อันถือเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้บุคลากรมีชีวิตในการทำงานที่ดี มีผลในการสร้างความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ มีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง และเอื้ออำนวยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2.5 การบูรณาการทางสังคม หมายถึง การที่ข้าราชการครูได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่น และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างให้ตนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมงาน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่น ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา มีการประสานความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการทำงาน

2.6 ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่ข้าราชการครูปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และนโยบายต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน มีบรรทัดฐาน มีความเสมอภาคในสิทธิส่วนบุคคล อันจะส่งผลสำเร็จตามนโยบายในการจัดการศึกษา และผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดหรือปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์

2.7 ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน หมายถึง การที่ข้าราชการครูได้ทำงานในลักษณะและปริมาณงานที่มีความเหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตส่วนตัวและครอบครัว และสิ่งสำคัญมากคือเรื่องของการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า อย่างมีทักษะ และหลักการบริหารที่ดี ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนร่วมและส่วนตัว ทำให้สามารถทำงานได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดเอาไว้ และไม่เกิดความซ้ำซ้อนของงาน

2.8 การปฏิบัติงานในสังคม หมายถึง การที่ข้าราชการครูทำงานที่เป็นประโยชน์ หรือมีส่วนร่วมต่อชุมชนหรือต่อสังคม ชุมชนหรือสังคม ได้เห็นคุณค่าของโรงเรียน มีความศรัทธาต่อครู และโรงเรียนก็มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนซึ่งต่างฝ่ายก็ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

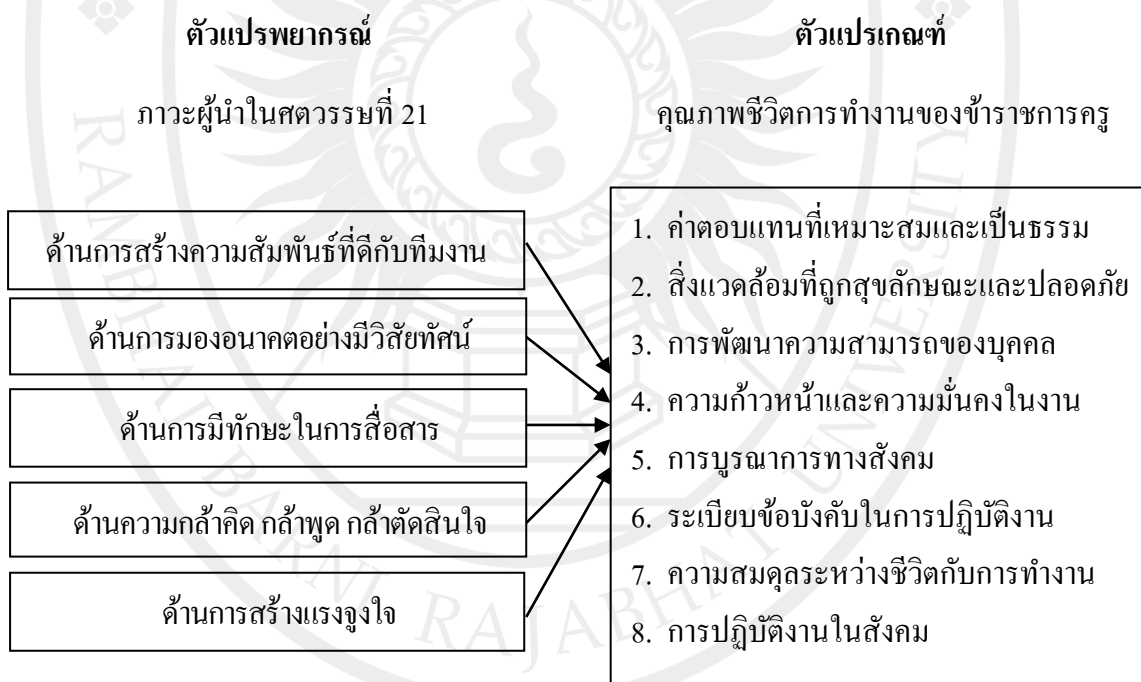
3. ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาของรัฐที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่ทำหน้าที่บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของรัฐระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในเขตจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 จากทัศนะนักวิชาการ พบว่าภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน ด้านการมองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีทักษะในการสื่อสาร ด้านความกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของ ฮิวส์ และคัมมิงส์ (Huse & Cummings, 1985 : 235-238 ; อ้างถึงใน วรรษชา ศิริวัฒน์, 2561 : 149-150) ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ด้าน คือ ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องลักษณะและปลอดภัย การพัฒนาความสามารถของบุคคล ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน การบูรณาการทางสังคม ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และการปฏิบัติงานในสังคม ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู
2. ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู